

TRANSFORMACIJA LETNJIKOVCA GROFA PEJAČEVIĆA U JARKOVCIMA U VIŠENAMENSKI PROSTOR**TRANSFORMATION OF COUNT PEJAČEVIĆ'S CASTLE IN JARKOVCI INTO A MULTIPURPOSE SPACE**

Tatjana Dobraš, Ivana Miškeljin, *Fakultet tehničkih nauka, Novi Sad*

Oblast – ARHITEKTURA I URBANIZAM

Kratak sadržaj – U ovom radu prikazan je predlog transformacije letnjikovca grofa Pejačevića u Jarkovcima, a koji je zasnovan na ideji da objekat sa novom namenom i enterijerskim rešenjem ponovo „oživi“. Urađene su analize postojećeg stanja sa aspekta namene prostora i funkcionalne organizacije, zatim je predložena nova namena, prikazane su mere transformacije koje su urađene unutar objekta, novoprojektovano rešenje kao i enterijersko rešenje specifičnih delova.

Ključne reči: Istraživanje, analiza, preuređenje i prenamena, uređenje enterijera

Abstract – This paper presents a proposal for the transformation of the castle of Count Pejačević in Jarkovci, which is based on the idea of reviving the building with a new purpose and interior solution. Analyzes of the existing situation from the aspect of the purpose of space and functional organization were made, then a new purpose was proposed, transformation measures were done within the building, a newly designed solution as well as an interior solution of specific parts.

Keywords: Research, analysis, rearrangement and conversion, interior design

1. UVOD

Stari dvorci su romantični ukrasi vojvodanskih ravnica, raskošni svedoci prohujalih vremena i verni čuvri tradicije [1]. Jedan od takvih dvoraca (letnjikovaca) nalazi se kod Inđije u mestu Jarkovci.

Iako je oronuo i jasno je da je u izuzetno lošem stanju, njegova ornamentika na fasadi i prozorima, kao i polukružni svodovi zaista zaustavljaju svakoga prolaznika i teraju ga da bolje pogleda celokupno zdanje.

Uvidevši koliko je objekat značajan i redak primerak na ovom prostoru, a ujedno i shvativši da u njemu polako nestaje „život“, želela sam da ovim radom probudim sve ono lepo u njemu, iskoristim potencijal koji je tu i vratim mu stari sjaj, nove poglede i namenu koja će privući ljude da u njega dolaze i ponovo se vraćaju.

2. O JARKOVCIMA

Naselje Jarkovci smešteno je na samo 4km od Inđije na fruškogorskoj lesnoj zaravni.

NAPOMENA:

Ovaj rad proistekao je iz master rada čiji mentor je bio doc dr Ivana Miškeljin

Prvi put se spominju u XVII veku, a selo je nastalo na prostoru koji je nekada pripadao vlastelinskoj porodici Pejačević. Selo je nadaleko poznato po Jarkovačkom jezeru na koje ljudi rado dolaze da uživaju ili da se bave ribolovom.

Pored jezera u Jarkovcima od značajnih objekata postoji dom kulture, lovački dom i letnjikovac grofa Pejačevića u kojem su bile smeštene sve važne institucije sela.

3. ZNAČAJ PLEMIĆKE PORODICE PEJAČEVIĆ

Porodica Pejačević imala je važnu ulogu u socio-političkoj, urbanističkoj i demografskoj istoriji Srema [2]. Najveći uticaj u Sremu imali su u Rumi čiji su i osnivači. Izgradili su brojne značajne objekte u ovom kraju, a jedan od njih je svakako i letnjikovac u Jarkovcima (1).

Slika 1. Letnjikovac grofa Pejačevića u Jarkovcima

4. KRATKA ISTORIJA LETNJIKOVCA GROFA PEJAČEVIĆA

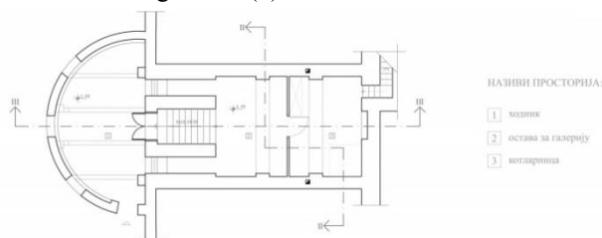
Postoji pretpostavka da letnjikovac datira iz druge polovine XIX veka kada je posedom na kojem je i izgrađen vladao grof Petar Pejačević i njegov sin Adolf. Objekat je od svog nastanka pa do danas pretrpeo brojne promene kako u svojoj spoljašnjosti tako i unutrašnjosti, a sve u skladu sa namenama. Letnjikovac je u početku bio namenjen za odmor prilikom lova u ovom kraju, međutim kada se vlast nad objektom promeni on dobija mnoge druge namene. U jednom periodu objekat je bio u funkciji doma za slepe devojke. Upravo tada letnjikovac je pod najvećom zaštitom kraljice Marije Karadžorđević [3]. Međutim, kada dođe do premeštanja ove institucije, objekat otkupljuje profesor dr Milivoje Kostić, čuveni srpski neurohirurg. U njegovom vlasništvu se zadržao sve do 1954. godine kada ga preuzima mesna zajednica. Od tada u prizemlju objektu je bila smeštena ambulanta, škola, vrtić i mesna zajednica, dok je na spratu živela seoska učiteljica sa porodicom [4].

Letnjikovac je vremenom propadao i postao nebezbedan za korisnike, pa su tako sve te institucije izmeštene, neke privremeno, a neke za stalno, a objekat je ostao prazan i niko ga ne koristi.

5. MERE TRANSFORMACIJE OBJEKTA

Na osnovu prikupljene dokumentacije [5] i detaljne analize iste, kao i shvatanja konteksta u kome se nalazi objekat, ali i problema koje su imali meštani dok je letnjikovac bio u funkciji, na samom početku razrade projekta transformacije letnjikovca bilo je neophodno proveriti koliko su namene koje su se nalazile u objektu opravdane i koje od njih bi se mogle zadržati, a koje promeniti i šta bi bila odgovarajuća zamena za one izmenjene. Kroz razgovor sa meštanima već na samom početku dolazim do zaključka da su najviše problema imali zbog ambulante.

Probleme nisu predstavljali ne uređenost iste ili neki nedostaci sadržaja, već lokacija. Kako u selu žive većinom stariji stanovnici koji pritom moraju da prepešače čitavo selo kako bi došli do svog lekara pozicija ambulante nije bila najprikladnija. Upravo zbog toga u novom idejnom rešenju transformacije letnjikovca ova namena biće promenjena, a njena nova lokacija bila bi trajno smeštena negde u sredini sela kako bi svima bila podjednako dostupna. Zatim, znajući da se u neposrednoj blizini letnjikovca nalazi novi objekat u koji je predviđeno izmeštanje škole i vrtića kao i tereni za košarku ili fudbal i dečije igralište, ideja je da se u novom rešenju namene objekta ove dve namene izmeste, ali da se u letnjikovcu ipak pojavi neki sadržaj koji će biti u vezi sa školom. Kako bi objekat u novom idejnom rešenju bio u potpunosti javne namene stambena zona na spratu objekat koja je trenutno prazna, što u samom konceptu nove namene i odgovara, bi bila zamenjena nekim prikladnim javnim sadržajem. I na samom kraju analize namene koja se u objektu nalazi, jedino je preostala mesna zajednica koja bi trebala u budućnosti da se zadrži u jednom takvom reprezentativnom objektu. Nova namena objekta sastojala bi se od: galerije, mesne zajednice, prostora izmenjive namene kao i prostora koji bi bili u funkciji škole, ali koji su jasno definisani sadržajem. Na etaži podruma ideja je da ostane kao i pre ostava, ali koja će sada biti namenjena isključivo galeriji. Pored ostave u podrumu bi se nalazila i tehnička prostorija za čitav objekat tj. kotlarnica. Kako bi se smestile ove dve namene u nekadašnji prostor velike ostave on je podeljen zidom sa vratima na jedan veći i jedan manji prostor. Takođe u podrumu su na samom ulasku u ostavu galerije i kotlarnice, a pre stepeništa dodata i vrata kako bi taj prostor bio kontrolisanog ulaska (2).

Slika 2. Novoprojektovana osnova podruma

Etaža prizemlja koja je ujedno i najdominantnija pretrpela bi najveće promene namene, ali i adaptacije prostora. Ideja je da veći deo prostora bude namenjen galeriji. Galerija smeštena u jednom ovakvom objektu, predstavljala bi značajnu stanicu kako za meštane koji bi se podsetili

svoga važnog i lepog što ima njihovo selo, tako i za brojne turiste koji bi dolazili kako bi videli lepote i čari jednog ovakvog zdanja. U galeriju bi se ulazilo sa direktnog ulaza koji vidimo sa saobraćajnice. Prolaskom kroz velika dvokrilna vrata našli bismo se u ulaznom holu galerije u kome se nalazi i pult gde se prodaju ulaznice. Pored toga u tom prostoru dodata je i manja ostava. Galerija bi se sastojala iz tri dela: multifunkcionalne sale koja može biti u funkciji galeriji, ali i ne mora, zatim prostora u kome bi se nalazila stalna postavka o selu i prostora u kome bi se nalazila stalna postavka o letnjikovcu. U multifunkcionalnu salu kada je u funkciji galerije bi se moglo ući prolaskom kroz vrata koja su odmah naspram ulaznih. Međutim, kada to nije slučaj u deo galerije se ulazi pomiču dodatih vrata sa leve strane gledajući od ulaza.

Multifunkcionalna sala i galerijski prostor sa stalnim postavkama koji sada predstavlja jednu celinu bili bi povezani dvokrilnim vratima. Ta vrata u slučaju kada je sve namenjen nekoj postavci trebalo bi da budu otvorena pa da kretanje kroz galeriju bude kružno, ali ukoliko multifunkcionalna sala ima neku drugu privremenu namenu galerijska stalna postavka zatvaranjem ovih vrata može da funkcioniše kao celina za sebe. U delu stalne postavke uklonjene su sve postojeće pregrade i vrata kako bi se dobio prostor u kome bi mogli da se postave pokretni paneli, virtuelni 3d modeli, fotografije itd. Ovaj deo galeriji predstavljao bi sav ponos meštana i sela koji bi bio dostupan javnosti. Drugi deo objekta i njegovu izmenu i novu namenu moramo posmatrati od strane dvorišne fasade gde je i reprezentativna polukružna terasa.

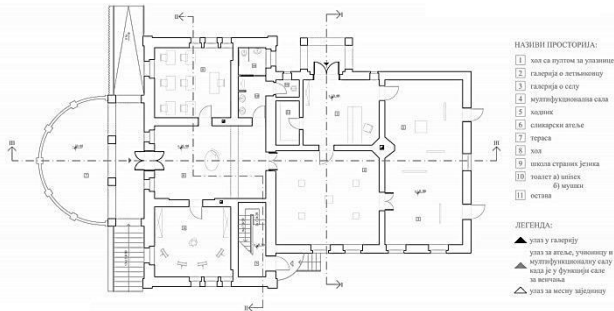
Kako je ta čitava fasada sa svim svojim elementima nešto posebno za ovaj objekat u novom idejnom rešenju namene ulaskom sa ove strane u objekat kroz dupla dvokrilna vrata prvo bismo se našli u ulaznom reprezentativnom holu koji ništa manje ne bi ostavljao bez daha kao sam spoljašnji deo. U njemu bi se nalazio samo jedan komad nameštaja i osvetljenje. Ono što je najveća izmena u postojećem stanju, a koja je sa ovog ulaza i iz ovog prostora najupečatljivija jesu dupla velika vrata koja se nalaze na zidu naspram ulaznih. Nekada je tu postojao prekid, a u novom rešenju ona spajaju ovaj deo objekta sa delom gde je multifunkcionalna sala, a zatim i galerija.

Postavljena su tu iz razloga što multifunkcionalna sala može da bude i sala za venčanje. Ta namena multifunkcionalne sale nekako se nametnula zbog same reprezentativnosti objekta, ali i postojanja tako veličanstvene terase na kojoj mladenci mogu da se slikaju. Jedna ovakva nemena u objektu bila bi odgovarajuća i zbog toga što u selu ne postoji druga sala za matičara tj. sala za venčanje. Pored toga u ovom delu objekta bi se nalazile i prostorije koje bi bile deo škole. One bi se nalazile u već postojećim prostorima levo i desno od dvorišnog ulaza. Jedna od njih bila bi slikarski atelje koji bi predstavljao neki vid sekcije u školi. U atelju sa dosta prirodne svetlosti koja dolazi u prostor pomoću velikih prozorskih otvora negovao bi se dečiji talenat, a možda bi se kroz neko vreme pojavio „Zomerfild modernog doba”.

Takođe radovi iz ateljea mogli bi da budu predstavljeni u nekom trenutku u multifunkcionalnoj sali galerije i da se na taj način ponovo preplitanjem sadržaja objekat poveže u selinu. Druga prostorija predstavljala bi malu školi stranih jezika. Znajući sve veću važnost i značaj

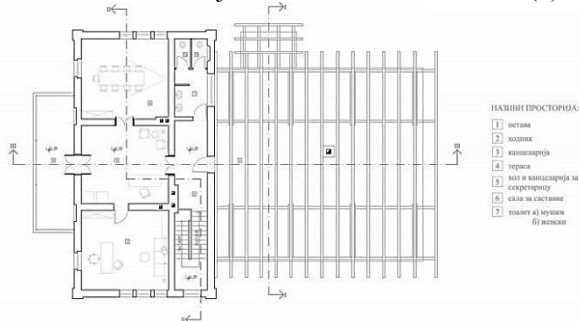
poznavanja stranih jezika u ovom prostoru bi svi oni koji žele da nauče više mogli da imaju priliku da to i urade. Pored svih navedenih promena u prizemlju kako u pogledu namene tako i funkcionalne adaptacije preostale su još dve celine. Jedna od njih koja nije ni malo menjana jeste celina u kojoj se nalazi stepenište za sprat, a druga jeste toalet.

Toalet je ostao na poziciji gde se i u postojećem stanju nalazio, ali je sada preuređen. Uklonjen je zid koji je predstavljao pred prostor kao i vrata u tom zidu. Sada je dobijen jedan veći zajednički prostor u kome su smešteni lavabo i jedna velika kabina namenjena za osobe ženskog pola, ali i invalide, dok je sa desne strane gledajući od ulaznih vrata toaleta dodata kabina za osobe muškog pola (3).

Slika 3. Novoprojektovana osnova prizemlja

Nakon svega objašnjenog preostala je još etaža sprata. Ova etaža nije pretrpela velike promene posmatrajući adaptaciju kako bi prostor mogao da funkcioniše. Ukonjena je pregrada koja je stvarala prostor male ostave naspram stepeništa i sada su tu dodata vrata koja vode u toalet. Toalet se u tom prostoru već i nalazio samo se u njega nije ulazilo iz hodnika. Ta vrata koja su vodila do njega sada više ne bi postojala. U toaletu bi se nalazili lavabo i kabine. Najveća promena na spratu predstavlja nova namena. Kako se u objektu nekada nalazila mesna zajednica odlučila sam da u novom idejnom rešenju na etaži bude upravo ona smeštena. Ona bi sada funkcionisala kao ustanova sama za sebe, ali bi ipak bila deo reprezentativnog i vrednog zdanja sela jer upravo i mesna zajednica predstavlja nešto značajno i važno u selu. Prostor u kome bi bila smeštena mesna zajednica sastojao bi se iz tri celine: ulaznog hola u kome bi ujedno bila i sekretarica, ali i čekaonica za stranke, zatim velike kancelarije za glavnog predstavnika mesne zajednice kao i sala za sastanke (4).

Slika 4. Novoprojektovana osnova sprata

6. MATERIJALIZACIJA ENTERIJERA LETNJIKOVCA

Pre samog uređenja enterijera i odabira materijala važno je skrenuti pažnju na već postojeće elemente koji će značajno uticati na dalju detaljniju razradu projekta. U objektu se

uočavaju visoki zidovi i reprezentativna vrata i prozori koja se pojavljuju u prostorijama, a koja predstavljaju detalje i sećanje na prošla vremena koja su postojala u ovom objektu. Ta tri elementa značajno će uticati na uređenje enterijera i stvaranje ambijenata. Materijalizacija idejnog rešenja enterijera letnjikovca bila bi urađena u svetlim tonovima. Zidovi bi u svim prostorijama bili okrečeni u belu boju, dok bi se jedino u učionici za strane jezike oni okrečili u svetlo žutu boju. Iako bi zidovi bili skoro svi isti na podovima bi se nalazilo različito popločanje.

Od materijala za podove najdominantnije bi bilo drvo i keramika, ali na nekim delovima bi se pojavio mermer i natur beton. Posmatrajući osnovu poda podruma može se primetiti da je upravo tu predviđeno da se pojavi natur beton. U osnovi poda prizemlja najdominantniji je parket. On se pojavljuje u dve nijanse svetlijoj i tamnijoj, a postavljen je u ateljeu, učionici, multifunkcionalnoj sali i galeriji. Posebnu pažnju pri odabiru popločanja u osnovi prizemlja bilo je potrebno obratiti u ulaznom holu sa dvorišne strane. Tu je postavljen mermer koji svojom refleksijom dodatno stvara svečan i poseban ambijent koji odgovara kada je u multifunkcionalnoj sali predviđeno venčanje. U ostalim prostorijama u prizemlju na podu bi bile postavljene keramičke pločice u različitim nijansama, a za njih sam se odlučila posebno zbog lakšeg održavanja tih prostorija. Na poslednjoj etaži letnjikovca tj. na spratu u većem delu osnove poda nalazio bi se parket kako bi se stvorio prijatniji i topliji ambijent, dok bi drugi deo bio poločan keramičkim pločicama.

7. SVETLO KAO BITAN ELEMENAT ENTERIJERA LETNJIKOVCA

Kako bi se u svakoj od prostorija letnjikovca stvorio odgovarajući ambijent prostora potrebno je postaviti i odgovarajuću rasvetu koja će odgovarati nameni, ali koja će naglasiti i kvalitete novouređenog prostora. U prilogima rada se nalazi idejno rešenje osnove plafona sve tri etaže koje detaljnije objašnjava koncept predviđene rasvete. Posmatrajući osnovu plafona podruma možemo uočiti da bi tu bilo postavljeno ambijentalno difuzno svetlo koje bi osvetljavalo čitav prostor kako bismo ne smetamo mogli da se krećemo kroz njega. Na toj etaži nije bilo potrebno davati poseban značaj rasveti, jer je ona tu predstavlja samo svoju osnovnu funkciju-osvetljenje prostora.

Međutim, ukoliko pogledamo osnovu plafona osnove prizemlja uočićemo da je organizacija i predviđena rasveta mnogo komplikovanija. Pored ambijentalne rasvete sada se pojavljuje i različito akcentovano osvetljenje koje ima zadatak da stvori posebnu atmosferu u prostorijama u kojima se nalazi. Jedna od onih koja predstavlja posebno osvetljenje jeste ono predviđeno u ulaznom holu, međutim jasniji prikaz želje i koncepta onoga što je tu predviđeno svakako se bolje može videti na 3d prikazu. Pored ovog osvetljenja značajno je i ono u multifunkcionalnoj sali u kojoj ono mora da bude prilagodljivo, a opet nekako univerzalno. Upravo zbog toga postavljeni su reflektori koji u zavisnosti od postavke unutar prostora tj. mobilijara stvaraju celinu odgovarajućoj nameni koja se u datom trenutku tu nalazi. Rasveta je svakako bitan element i u stalnoj postavci galerije, jer u tom delu moramo da imamo drugačiju atmosferu. Upravo zbog toga u tom delu su postavljeni reflektori na panelima i na zidovima kako bi naglasili postavku. Još jedno upečatljivo osvetljenje

predviđeno je u iznad ulaznog pulta u galeriju koje dodatn naglašava prostor i taj deo njega. Na osnovi plafona sprata možemo primetiti da se pojavljuje uglavnom ambijentalno osvetljenje koje postavljeno zato što se u prostorijama sprata nalazi radni prostor kome je potrebno dobro osvetljenje. Pored njega može se primetiti i poneko akcentovano i dekorativno koje se nalazi na stepeništu.

8. NOVI „ŽIVOT” LETNJKOVCA

Pored postavljene materijalizacije i rasvete u jednom ovakvom prostoru značajno je bilo i odabir komada nameštaja tj. mobilijara. Prilikom odabira bilo je izuzetno važno ne narušiti ambijente i atmosferu koju nam daju zidovi i stolarija sa materijalima, ali da pritom dobijemo kao finalni rezultat moderan prostor odgovarajuće namene. Vodeći se tom idejom odabrani su jednostavni komadi nameštaja koji se uklapaju u prostor. Pored toga u nekim prostorija bilo je potrebno napraviti izuzetak, pa se tako u holu u koji se ulazi sa dvorišne strane posebno ističe sofa.

Međutim, kako je taj prostor specifičan sa svojom materijalizacijom i osvetljenjem tako je i sofa morala da bude uklopljena u taj koncept. Na 3d prikazima (5-9) možemo da vidimo kako prostor letnjikovca grofa Pejačevića polako ponovo „oživljava”. Pored mobilijara i materijalizacije u novouređenom prostoru su svakako bitni i detalji koji su u ovom idejnom projektu deo rasvete mobilijara, rasvete vertikalne komunikacije kao i način kretanja pokretnih panela koji se nalaze u galerijskoj stalnoj postavci.

Slika 5. Multifunkcionalna sala

Slika 6. Škola stranih jezika

Slika 7. Ulazni hol galerije

Slika br. 8 Ulazni hol

Slika br. 9 Slikarski atelje

9. ZAKLJUČAK

Objekat letnjikovca grofa Pejačevića sa novom namenom i uređenjem enterijera predstavljao bi svakako posebno „novo” mesto unutar sela. Međutim, ono što je važno jeste da, iako je sve iznova uređeno ipak je sačuvan taj „duh mesta” bez kojeg letnjikovac ne bi predstavljao ništa drugo već samo jedan običan objekat. Upravo to je i cilj kod objekata graditeljskog nasleđa, dati mu šansu za ponovnim korišćenjem, ali sačuvati i istaći sve ono vredno i jedinstveno, a po mom mišljenju upravo ovaj projekat prikazuje jedan od načina kako je to moguće sa letnjikovcem.

10. LITERATURA

- [1] <https://www.sremskenovine.co.rs/2017/11/dvorac-pejacevica-zasluzuje-stari-sjaj> (pristupljeno u sept. 2020.)
- [2] Душанка Гојић „Летњиковац грофовске породице Пејачевић на пустари Моја Воља”, Грађа за проучавање споменика културе Војводине XXXI, Нови Сад, 2018. година, страна 136.
- [3] Душанка Гојић „Летњиковац грофовске породице Пејачевић на пустари Моја Воља”, Грађа за проучавање споменика културе Војводине XXXI, Нови Сад, 2018. година, страна 141.
- [4] Душанка Гојић „Летњиковац грофовске породице Пејачевић на пустари Моја Воља”, Грађа за проучавање споменика културе Војводине XXXI, Нови Сад, 2018. година, страна 142.
- [5] Osnove i preseki postojećeg stanja objekta, Zavod za zaštitu spomenika kulture Sremska Mitrovica

Kratka biografija:

Tatjana Dobraš rođena je u Beogradu 1996. god. Master rad na Fakultetu tehničkih nauka iz oblasti Arhitektura i urbanizam – Transfromacija letnjikovca grofa Pejačevića u Jarkovcima u višenamenski prostor odbranila je 2020.god. kontakt: dobrastatjana@yahoo.com